

Тақризи

роҳбари илмӣ, номзади илмҳои фалсафа, дотсент Ш.П.Бердиев ба диссертатсияи Каримов Қиёмиддин Саидвалиевич дар мавзӯи “Ҷойгоҳи фалсафаи ахлоқ дар низоми давлатдорӣи Сосониён” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03. - таърихи фалсафа

Ҳақиқатан, диссертант барҳақ қайд мекунад, ки таърихан қавмҳои ориёӣ, аз ҷумла тоҷикон бо вучуди ҷабри зиёди таърих асолати маънавии худро бо воситаи забон, расму оин, илму фарҳанг ва арзишҳои волеи ахлоқӣ нигоҳ дошта, рушду такомул доданд ва бо ин васила худро ба ҷаҳониён ҳамчун як миллати тамаддунофар муаррифӣ карда тавонистанд. Чунки илму маориф, фарҳанг ва унсурҳои муҳимми он дар ҳама давру замонҳо нишони тамаддун ва таъриху фарҳанги ҳар як давлату миллат мебошанд. Аз ин рӯ, эҳёи тафаккури миллӣ, ба хусус эҳёи фарҳангу тамаддуни ориёӣ ва дар заминаи он рушд ва такомул додани фарҳангу тамаддуни муосир воситаи муҳимму муассири худогоҳӣ, ҳуввияти миллӣ ва ташаккули ҷаҳонбинии нави миллӣ мебошад. Хусусан, ахлоқ ва эҳёи арзишҳои ахлоқии ниёкон, ки дар баробари тадбири манзилу сиёсати мудун ҷузъи фалсафаи амалӣ мебошад, метавонад дар танзими рафтору амали инсонҳо, ҳалли мушкилоти ҷамъиятии ҷомеаи муосир нақши муассир бозад, аммо ин мавзӯ то ҳол камомӯхта мебошад. То имрӯз вижагиҳои низоми давлатдорӣ, хусусан этикаи аҳди Сосониён ба таҳқиқ ниёз дорад. Бинобар ин, омӯзиш ва таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни этикаи аҳди Сосониён аз назари илмию фалсафӣ дорои аҳамият ва арзиши хосса дорад. Он аз ҷониби диссертант дар доираи се нуктаи муҳим асоснок карда мешавад:

- аввалан, аз он мавқеъ, ки этикаи аҳди Сосониён дар пояи се рӯкни ахлоқии оини маздопарастӣ, дини зардуштия: пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори нек маншаъ мегирад. Дар ин замина Сосониён дар низоми давлатдорӣ принципҳои адолати иҷтимоӣ, баробарии иҷтимоии тамоми кишрҳои аҳолиро новобаста аз мансубияти динию наҷодӣ, ки аз ин се рӯкни ахлоқӣ маншаъ мегиранд, таъмин карда, ба як давлати пуриқтидор, ки аз як маркази воҳид идора карда мешуд, табдил ёфтанд. Аз ин рӯ, истифода ва татбиқи усулҳо ва принципҳои низоми идоракунии давлатдорӣи Сосониён барои ҷомеаи муосир, аз ҷумла давлатдорӣи миллии тоҷикон дар мавриди расидан ба арзу доди шаҳрвандон, одилона ва оқилона ҳаллу фасл намудани низою бархурдҳо, роҳ наҷодан ба тафриқаандозии маҳаллӣ, минтақавӣ, миллию наҷодӣ, вусъат бахшидани ҳамкориҳои илмию фарҳангӣ, эҳёи расму оин ва ҷашну мароисми миллӣ ва ғайра вижагии хосси худро дорад;

- дуом, андешаҳои ахлоқӣ, фалсафӣ ва принсипҳои давлатдорӣ аҳди Сосониён, ки дар заминаи китоби “Авесто” ташаккул ёфта, дар навъҳои гуногуни мероси хатгӣ: дostonҳо, корномаҳо, андарзномаҳо, китъаҳо ва ғайра инъикос ёфтаанд, ба таври зарурӣ таҳлилу таҳқиқи худро наёфтаанд. Бинобар ин, мавриди таҳлилу муқоиса қарор додани мавзуҳои ахлоқии ёдгориҳои хаттии аҳди Сосониён, ки тарғиби некӣ, адолат, ростӣ, покизагӣ, таҳаммулгароӣ, дасти мадад расонидан ба ниёзмандон, донишандӯзӣ, эҳтиром ба волидайн, устод, дурӯғгӯӣ накардан, кинаву бухл напарваридан, беасос шахсеро таҳқир ва маломат накардан, побанди нафс набудан ва ғайраро ташкил медиҳанд аз рӯзмарра будани масъалаи мазкур гувоҳӣ медиҳад;

- сеюм, вобаста ба вазъи ғайриҷамъаӣ, бархурди тамаддунҳо, рушди бемайлоии технологияву воситаҳои қабул ва интиқоли иттилоъ ва омезиш ёфтани арзишҳои фарҳангӣ дар ҷомеаи муосир, хусусан, дар ҷомеаи Тоҷикистон падидаи бегонашавии фарҳангҳо (муошират, тарзи интихоб ва ба бар кардани либосҳои ғайримиллӣ, муносибатҳои оилавӣ ва ғайра), коста гардидани ахлоқ, гаравидани ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ, ки ба амнияти суботи ҷомеа, устувории ваҳдати миллӣ, ҳамбастагии иҷтимоӣ монеа эҷод мекунанд, мушоҳида мешаванд, заруратро ҷиҳати рӯй овардан ба омӯзиш ва эҳёи арзишҳои ахлоқии давлатдорӣ Сосониён бештар мекунад. Таҳқиқи ин ҷанбаҳои мавзӯи мазкур аз мубрам будани пажӯҳиши он дарак медиҳад.

Ҳангоми таҳияи диссертатсия муаллиф сарчашмаҳои асли, мероси хаттии аҳди Сосониён, асарҳои зиёди илмӣ-таҳқиқотӣ, мақолаҳои арзишманди муҳаққиқон ва олимони хориҷию ватаниро оид ба ҷанбаҳои мухталифи мавзӯ омӯхта, таҳлил карда, барои риоя кардани низомнокӣ, мантиқан ҷо ба ҷо кардани бобҳои зербобҳои диссертатсия аз онҳо самаранок истифода бурдааст. Аммо дар тафриқа аз таҳқиқотҳои анҷомёфта омӯзиш ва аз ҷанбаи методологӣ таҳқиқ кардани масъалаи ташаккули ахлоқи одоби давлатдорӣ Сосониён ва нишон додани таъсири он дар низоми давлатдорӣ марҳилаҳои минбаъдаи таърихӣ, хусусан замони муосир аз дидгоҳи нави муаллиф далолат мекунад.

Диссертатсия дар доираи корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ барои солҳои 2015-2020 ва 2020-2025, ки ба омӯзиши масъалаҳои мубрами фалсафӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистони муосир равана шудаанд, мустақилона таҳия ва ба иҷро расонида шудааст.

Мазмун ва мухтавои диссертатсияи каримов Қ. С. дар мавзӯи “Ҷойгоҳи фалсафаи ахлоқ дар низоми давлатдорӣ Сосониён” ба номи

мавзуъ пурра мувофиқ буда, ба шиносномаи ихтисоси 09.00.03 - таърихи фалсафа дуруст меояд. Тадқиқот ба талаботи Феҳрасти ихтисосҳое, ки аз рӯи онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон унвони илмӣ дода мешавад ва бо қарори Раёсати ҚОА - и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 ноябри соли 2017, № 5/2 тасдиқ шудааст, мувофиқат менамояд.

Мақсади кори диссертатсионӣ омӯзиш ва таҳқиқи ахлоқ ҳамчун шоҳаи фалсафаи амалӣ дар аҳди Сосониён ва нишон додани аҳамият ва арзиши он дар низоми давлатдорӣ миллии ҷомеаи муосири Тоҷикистон мебошад. Иҷрои вазифаҳои пешгузошташуда дар доираи талаботи мақсади таҳқиқот ба низом дароварда шудаанд.

Объекти таҳқиқот - этика - шоҳаи фалсафаи амалӣ дар низоми донишҳои фалсафӣ ба ҳисоб рафта, **предмети таҳқиқотро** ҷойгоҳи фалсафаи ахлоқ дар низоми давлатдорӣ Сосониён ташкил медиҳад, ки аз ҷанбаи назариявӣ ва методологӣ яқдигарро такмил медиҳанд.

Навгонии илмии диссертатсия аз он иборат аст, ки аввалин бор дар шакли маҷмӯӣ ва низомнокӣ фалсафаи ахлоқ дар аҳди Сосониён мавриди таҳқиқ қарор дода шуда, аҳамият ва арзиши он дар низоми давлатдорӣ миллии ҷомеаи муосири Тоҷикистон нишон дода шудааст.

Навгонии илмии таҳқиқот ба таври мушаххас дар чунин натиҷаҳо инъикос ёфтааст:

- таърихи ташаккул, фаҳмиш ва шарҳи фалсафии мафҳуми этика дар назарияҳои мавҷудаи илмӣ таҳқиқ ва муқоиса карда шудааст;

- нақши ахлоқи зардуштия ҳамчун таъминкунандаи адолат ва идеяи баробарии иҷтимоӣ дар низоми давлатдорӣ аҳди Сосониён аз ҷиҳати фалсафӣ мавриди таҳлил ва муқоиса қарор дода шудааст;

- дар заминаи сарчашмаҳо ва адабиёти фаровони илмӣ нақши Академияи Гунди Шопур дар ташаккули донишҳои илмӣ ва таҳаввули муносибатҳои ахлоқии давраи Сосониён нишон дода шудааст;

- “Қорномаи Ардашери Бобакон” ҳамчун сарчашмаи муътамади таърихӣ ва ахлоқии аҳди Сосониён мавриди омӯзиш ва таҳлили амиқи фалсафӣ қарор гирифт;

- ҷойгоҳи ахлоқ ва баррасии масъалаҳои ахлоқӣ дар мероси хаттии аҳди Сосониён мушаххас гардонид шуд;

- аҳамият ва арзиши этикаи Сосониён дар низоми давлатдорӣ миллии ҷомеаи муосири Тоҷикистон ба таври мукамал нишон дода шудааст.

Аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои кори таҳқиқотӣ, хулосаю тавсияҳои амалии бадастомадаро метавон ҳангоми мушаххас кардани заминаҳои ғоявӣ, иҷтимоӣ-сиёсии ташаккул ва таҳаввули ахлоқ ҳамчун шоҳаи илми амалӣ ба

таври васеъ истифода намуд. Илова бар ин, маводи коркардшуда, натиҷаҳои илмӣ-амалии бадастомадаро метавон ҳангоми таҳияи китобҳои дарсӣ, матни мухтасари лексияҳо, маҷмуаҳои таълимӣ-методӣ, дигар воситаҳои таълимӣ аз фанҳои таърихи фалсафа, ахлоқ, этикаи коргузорӣ, фарҳангшиносӣ, сотсиологӣ истифода намуд. Инчунин, истифодаи хулосаҳои назариявӣ ва натиҷаҳои бадастомада дар раванди баргузор кардани корҳои тарбиявӣ, ташвиқотӣ ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи худшиносии миллӣ, арҷ гузоштан ба арзиш ва муқаддасоти миллӣ, пешгирӣ аз таассубу хурофот ва ғайра аз манфиат ҳолӣ намебошанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур кори илмие мебошад, ки аз ҷониби муаллиф мустақилона анҷом дода шудааст. Дар раванди пажӯҳиши мавзӯ диссертант дар асоси таърихи маъхазҳои таърихӣ ва сарчашмаҳои муътамад муваффақ гаштааст, ки заминаҳои ғоявӣ, иҷтимоӣ-сиёсии ташаккулёбии этикаро ҳамчун шохаи илми амалӣ дар аҳди Сосониён, ҷойгоҳи ахлоқ ва таҷассуми категорияҳои ахлоқиро дар ёдгориҳои хаттӣ, аҳамият ва арзиши этикаи Сосониёнро дар низоми давлатдорӣ миллии ҷомеаи муосири Тоҷикистон пешниҳод намояд. Натиҷаҳои бадастовардаи назариявӣ, хулосаҳо, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо бевосита дастоварди илмии муаллиф ба ҳисоб мераванд.

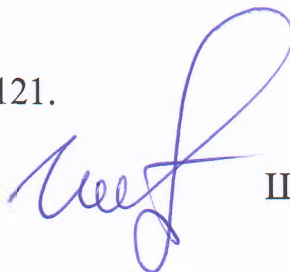
Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти рисолаи илмӣ дар ҷаҳор мақолаи илмӣ, ки дар маҷлаҳои тақриршавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расонида шудаанд, ки инъикос ёфтаанд. Теъдоди маводи ҷоп шуда ба талаботи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 – июни соли 2021 №267 тасдиқ шудааст, пурра мувофиқат менамоянд ва мӯҳтавои диссертатсияро инъикос менамоянд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо интихоби методҳо дар раванди таҳлили таҳқиқи мавзӯ, миқдори зарурии маводе, ки дар ҷараёни таҳқиқот истифода мешаванд, эътимоднокии манбаъҳои иттилоотии ҷамъовардашуда ва коркардашуда оид ба мавзӯи таҳқиқот, бо тасдиқи муқаррароти илмии пешниҳодкардаи муаллиф, ки дар рисола мавҷуданд, инчунин нашриҳо тасдиқ карда мешаванд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқотҳои назариявӣ пешниҳод карда шудаанд.

Ҳамзамон, диссертант дар конференсияҳои илмӣ-назариявӣ сатҳи ҷумҳурӣ ва байналмиллалӣ иштирок ва маърузаҳо намудааст. Масалан диссертант дар конференсияи илмӣ-назариявӣ бахшида ба Бистсолагии омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму

маориф (солҳои 2020-2040), 30 солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавзуи “Ҳикмати ахлоқи Корномаи Ардашери Бобак” (22 апрели соли 2021), конференсияи илмӣ-амалии байнимактабҳои олии “Философское осмысление проблем инновации в современном таджикском обществе” дар Донишгоҳи Руссия ва Тоҷикистон (Славянӣ) дар мавзуи “Этика Сасанидов: традиция и инновация” (28 ноябри соли 2023) ва дар конференсияи илмӣ-назариявии байналмиллалӣ дар ДДОТ ба номи Садриддин Айни дар мавзуи “Ҷойгоҳи Сосониён дар таърих ва тамаддуни умумичаҳонӣ” бахшида ба 1800 солагии таъсисёбии давлати Сосониён бо мавзуи “Бозтоби ахлоқ ва баррасии масъалаҳои ахлоқӣ дар ёдгориҳои хаттии замони Сосониён” (26 апрели 2024) бо маърузаҳо баромад намудааст. Диссертатсияи Каримов Қиёмиддин Саидвалиевич дар мавзуи “Ҷойгоҳи фалсафаи ахлоқ дар низоми давлатдорӣи Сосониён” барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 - таърихи фалсафа кори мустақилона анҷомдодаи муаллиф буда, ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад.

Роҳбари илмӣ,
номзоди илмҳои фалсафа, дотсенти
кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии
ДДОТ ба номи С.Айни
E-mail: shokhnazar@mail.ru
734003, ҚТ, ш. Душанбе, хиёбони Рудакӣ, 121.
ДДОТ ба номи Садриддин Айни.
Тел: 935008547

Ш.П.Бердиев

Имзои Ш.П.Бердиевро тасдиқ мекунам
сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С.Айни

А.Мустафозода

14.04.2024